

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΕΥΡΩΠΗΣ: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Επεξεργασία: Δ. Δώδος, Π. Καφετζής, Κ. Μιχαλοπούλου,
Ηλ. Νικολακόπουλος, Β. Παπλιάκου*

1. Η πολιτική κουλτούρα στα κράτη του Ευρωπαϊκού Νότου (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία) αποτέλεσε αντικείμενο συγκριτικής εμπειρικής έρευνας, η οποία πραγματοποιήθηκε παράλληλα και στις τέσσερις χώρες, το 1985, με ουσιαστικά κοινό ερωτηματολόγιο.¹ Κεντρικός στόχος και αιτούμενο της έρευνας, που συνέχει τα επιμέρους ερωτήματα και τις περιοχές της, ήταν το εάν και κατά πόσον μπορεί να τεκμηριωθεί η υπόθεση ότι η περιοχή της Νότιας Ευρώπης διαθέτει ξεχωριστή ταυτότητα πολιτικής κουλτούρας, με βάση την οποία είναι δυνατόν να εξεταστεί και ερμηνευθεί η σημερινή άρθρωση των επιμέρους πολιτικών συστημάτων.

Οι Πίνακες που ακολουθούν, συνοψίζουν τα αποτελέσματα της έρευνας, στις τέσσερις νοτιοευρωπαϊκές χώρες, όσον αφορά το σύνολο σχεδόν των μεταβλητών, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση του κοινού ερωτηματολογίου. Η πλήρης παρουσίαση των δεδομένων κρίθηκε αναγκαία και σκόπιμη, γιατί ήταν η πρώτη φορά που επιχειρήθηκε παρόμοια έρευνα στην Ελλάδα — και μάλιστα στο πεδίο της συγκριτικής πολιτικής. Ταυτόχρονα, όμως, έχει στόχο να υποβοηθήσει και να τροφοδοτήσει ένα διάλογο, που φαίνεται να αρχίζει ανάμεσα στους Έλληνες πολιτικούς επιστήμονες και κοινωνιολόγους σχετικά με ζητήματα που εντάσσονται σ' αυτή την κλασική πλέον περιοχή της πολιτικής επιστήμης², ανεξάρτητα από τις κριτικές αυτού του πλαισίου, αφού

* Ερευνητές στο ΕΚΚΕ.

1. Για το σχεδιασμό και τις κυριότερες μεθοδολογικές επιλογές της έρευνας αυτής βλ. το ειδικό τεύχος 69Α/1988 της *Επιθεώρησης Κοινωνικών Ερευνών* (Πολιτική συμπεριφορά).

2. Βλ. κυρίως Μ. Παντελίδου-Μαλούτα, *Πολιτικές στάσεις και αντιλήψεις στην αρχή της εφηβείας. Πολιτική κοινωνικοποίηση στο πλαίσιο της ελληνικής πολιτικής κουλτού-*

και οι κριτικές δεν είναι δυνατόν να αγνοήσουν το συγκεκριμένο πραγματολογικό υλικό.

Ο επιμερισμός του συνόλου των εμπειρικών δεδομένων σε κεφάλαια και παραγράφους υπηρετεί την ανάγκη μιας έμμεσης ανάδειξης της μεθοδολογίας που διέπει την εν λόγω έρευνα και υπακούει στο μέλημα του συνδυασμού της «ποσοτικής» τους παρουσίας με μίαν οιοσδήποτε εννοιολόγησή τους, η οποία προκύπτει από την ενσωμάτωσή τους σε ενότητες-κεφάλαια. Οι ενότητες αυτές είναι συναρμοσμένες με τους κεντρικούς θεωρητικούς πυρήνες της μεθοδολογίας που υιοθέτησε η έρευνα: επικοινωνία, ενδιαφέρον και απόψεις για την πολιτική, στάσεις απέναντι στην κοινωνία, πολιτικό σύστημα και πολιτική κουλτούρα, συμμετοχή, πολιτικός ανταγωνισμός και επιλογή ψήφου.

Μια μερική διαφοροποίηση του εν λόγω μεθοδολογικού προτύπου από τα συναφή των ερευνών πολιτικής κουλτούρας προκύπτει από τη συμπερίληψη μεταβλητών που αναφέρονται ευθέως στη μορφή και τη δομή του εκλογικού ανταγωνισμού, ο οποίος, ενσωματώνοντας μακροπρόθεσμα χαρακτηριστικά συλλογικών συμπεριφορών και ιστορικών στερεοτύπων, διαμορφώνεται και από μια συγκεκριμένη και εκάστοτε δεδομένη **πολιτική συγκυρία**. Από τη μεθοδολογική αυτή επιλογή είναι αναπόφευκτο να αναφέρονται ορισμένα προβλήματα, λόγω των διαφορετικών χρόνων και αξόνων αναφοράς της εν γένει πολιτικής κουλτούρας και της εκλογικής συμπεριφοράς. Αυτό αφορά ιδίως την έντονη επιρροή που ασκεί η φορτισμένη κατάσταση πολιτικού ανταγωνισμού (:εκλογές) στη μακροπρόθεσμα αρθρωμένη πολιτική κουλτούρα των πολιτών των τεσσάρων νοτιοευρωπαϊκών χωρών — στοιχείο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στην ανάγνωση των Πινάκων και στη στρατηγική της μελέτης των δεδομένων. Εντούτοις, η ερμηνευτική συνδρομή στοιχείων της γενικότερης πολιτικής κουλτούρας στην ανάλυση των παραμέτρων της εκλογικής συμπεριφοράς μπορεί ν' αποδειχθεί πολλαπλά χρήσιμη, ενώ, αντίστροφα, οι συγκεκριμένες αποκρυσταλλώσεις του κομματικού ανταγωνισμού, σε μια δεδομένη εκλογική συγκυρία, αναδεικνύουν, με μεγαλύτερη ίσως σαφήνεια, τη σημασία που διαθέτουν ορισμένες όψεις και σταθερές της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας.

ρας, Αθήνα, 1987, P. Nikiforos Diamandouros, «Greek Political Culture in Transition: Historical Origins, Evolution, Current Trends», σε R. Clogg (επιμ.), *Greece in the 1980*, The Macmillan Press, Λονδίνο, 1983, σελ. 43-69, S. Victor Papacosma, *Politics and Culture in Greece*, Ann Arbor: Center for Political Studies, The University of Michigan, 1988, καθώς και τα άρθρα που περιέχονται στο παρόν τεύχος.

2. Η προσέγγιση και μελέτη της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας στο συγκριτικό πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Νότου, η οποία επιχειρήθηκε με την έρευνα που παρουσιάζεται, ήταν αναπόφευκτο να έχει κυρίως πειραματικό και ευριστικό χαρακτήρα, αφού η διερεύνησή της ξεκινούσε χωρίς το πραγματολογικό και ερμηνευτικό υπόβαθρο, που θα προέκυπτε από προηγούμενες εμπειρικές μελέτες, με αντίστοιχη μέθοδο και τεχνική. Η Ελλάδα απουσίαζε από όλες τις μεγάλες συγκριτικές πολιτικές έρευνες με ερωτηματολόγιο, που άρχισαν να πραγματοποιούνται στην Ευρώπη από τις αρχές της δεκαετίας του '60, και η επιστημονική μελέτη της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας είχε έως τότε επιχειρηθεί μόνο μέσω προσεγγίσεων που βασίζονται στις μεθόδους της κοινωνικής ανθρωπολογίας και της ιστορικής κοινωνιολογίας.³ Έτσι, τα μοναδικά —και μάλλον περιορισμένα— συγκριτικά στοιχεία που υπήρχαν, έως τα μέσα της δεκαετίας του '80, προέρχονταν σχεδόν αποκλειστικά από τις έρευνες που πραγματοποιεί τακτικά το Ευρωβαρόμετρο και στις οποίες, από το φθινόπωρο του 1980, συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα. Αντίθετα, οι ελληνικές έρευνες κοινής γνώμης μόνο αποσπασματικά και διάσπαρτα στοιχεία μπορούσαν να προσφέρουν, τα οποία δύσκολα εντάσσονταν σε ένα συστηματοποιημένο και συνεκτικό μεθοδολογικό πλαίσιο. Γιατί, παρά την όλο και μεγαλύτερη διάδοση των πολιτικών δημοσκοπήσεων και των ερευνών κοινής γνώμης κατά την τελευταία δεκαπενταετία, σημειώνεται μια εντυπωσιακή ανισότητα, όσον αφορά τη στόχευση, τη διάδοση και τη χρήση τους στον εξωεπιστημονικό και τον επιστημονικό χώρο. Ο κύριος όγκος, περίπου το σύνολο αυτών των ερευνών, παράγεται και χρησιμοποιείται στο χώρο και με τους όρους της αγοράς, ενώ η επιστημονική κοινότητα έχει περιορισμένη πρόσβαση και δυνατότητα ελέγχου σε ένα υλικό που θα μπορούσε να ήταν χρήσιμο για τη διερεύνηση των πολιτικών φαινομένων της χώρας μας. Παράλληλα, αυτή η ανισότητα περιορίζει εξαιρετικά τις δυνατότητες συζήτησης των θεωρητικών και μεθοδολογικών προβλημάτων αυτών των εμπειρικών ερευνών, των προϋποθέσεων και των ορίων των αναλυτικών εργαλείων που παρέχουν.

3. Η συγκριτική έρευνα για την πολιτική κουλτούρα στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1985, είχε επομένως, εκ των πραγμάτων, όσον αφορά την ελληνική περίπτωση, παράλληλα με τη συγκριτική διάσταση, και την έννοια

3. Για μια συνθετική παρουσίαση των σχετικών προσεγγίσεων βλ. P. Nikiforos Diamantouros, *ό.π.*, και S. Victor Papacosta, *ό.π.*

ενός σημείου αφετηρίας, ώστε να διαμορφωθεί σταδιακά η απαραίτητη βάση εμπειρικών δεδομένων για τη μελέτη της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας.

Προς την κατεύθυνση αυτή, το ΕΚΚΕ έχει έκτοτε προχωρήσει στη διεξαγωγή και άλλων εμπειρικών ερευνών, αφενός το Μάιο του 1988⁴ και αφετέρου κατά τις τρεις αλληπάλλληλες προεκλογικές περιόδους της τελευταίας χρονιάς (Ιούνιος 1989, Νοέμβριος 1989 και Απρίλιος 1990), διαμορφώνοντας ένα σταθερό «εκλογικό παρατηρητήριο», το οποίο καταγράφει την πολιτική συγκυρία στις παραμονές κάθε εκλογικής αναμέτρησης. Στόχος η συγκρότηση ενός αρχείου διαχρονικά συγκρίσιμων δεδομένων για την εκτίμηση των κρίσιμων μεγεθών της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας και συμπεριφοράς, καθώς και της εξέλιξής τους, η έλλειψη του οποίου καθιστά αβέβαιη οποιαδήποτε θεωρητική γενίκευση και σύγκριση.

Παράλληλα, θέτει στη διάθεση της επιστημονικής κοινότητας τα πλήρη στοιχεία της έρευνας του 1985, ελπίζοντας ότι η σε βάθος μελέτη τους, με διαφορετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις και δυνατότητα πρόσβασης στο πρωτογενές υλικό, θα τροφοδοτήσει ένα διάλογο, από τον οποίο θα προκύψουν ανθεκτικές υποθέσεις εργασίας.

4. Από την ανάγνωση των Πινάκων που ακολουθούν διαπιστώνεται ότι η περίπτωση της Ελλάδας δεν φαίνεται, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως, να επικυρώνει την κεντρική υπόθεση εργασίας στην οποία, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, θεμελιώθηκε το αρχικό σχέδιο έρευνας, δηλαδή ότι η «περιοχή της Νότιας Ευρώπης διαθέτει ξεχωριστή ταυτότητα πολιτικής κουλτούρας».⁵ Οι διαφορές που εντοπίζονται μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων τριών νοτιοευρωπαϊκών χωρών —χωρίς πάντως και αυτές να συγκροτούν ενιαίο σύνολο ως προς την ταυτότητα της πολιτικής κουλτούρας— αφορούν κυρίως τις ιδιαίτερα έντονες θετικές σχέσεις που διατηρούν οι Έλληνες με τη σφαίρα της πολιτικής⁶ και οι οποίες αποτυπώνονται σε όλες τις επιμέρους όψεις της πολιτικής κουλτούρας που διερευνήθηκαν. Αυτή η αρχική —και προφανής με βάση τα εμπειρικά δεδομένα— διαπίστωση δεν αποτελεί,

4. Βλ. Ηλ. Νικολακόπουλος, Μ. Παντελίδου-Μαλούτα κ.ά., *Έρευνα για την πολιτική συμπεριφορά των γυναικών*, Γ.Γ.Ι. - ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1988.

5. Βλ. Γ. Θ. Μαυρογορδάτος, Η. Νικολακόπουλος κ.ά., «Συγκριτική έρευνα πολιτικής κουλτούρας στις χώρες της Νότιας Ευρώπης: Εισαγωγικές παρατηρήσεις», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, ό.π., σελ. 10-11.

6. Βλ. Π. Καφετζής, «Ευρωπαϊκός Νότος: σε αναζήτηση του πολίτη και της πολιτικής», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τευχ. 69Α, σελ. 24-66.

όμως, παρά απλώς το αφετηριακό σημείο για την περαιτέρω μελέτη της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας, με διπλό στόχο: πρώτον, τη δοκιμασία θεωρητικών και μεθοδολογικών προϋποθέσεων για τη σφαιρικότερη και αρτιότερη κατανόηση των όρων της «ελληνικής ιδιοτυπίας», και, δεύτερον, την ερμηνεία και τοποθέτηση της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας στο πεδίο της συγκριτικής πολιτικής. Ο διπλός αυτός στόχος εγγράφεται πλέον στις σύγχρονες αναζητήσεις της πολιτικής έρευνας, λόγω της διαυγέστατης συνείδησης της ανάγκης να κατανοηθεί και να ερμηνευθεί το «εθνικό» και «ιδιαιτέρο» στα πλαίσια της ευρύτερης διεθνικής κοινότητας.

Α1. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

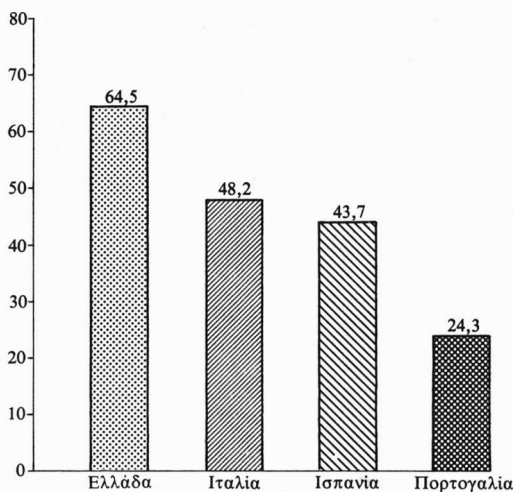
Α1α. Ανάγνωση εφημερίδων

«Πόσο συχνά διαβάζετε εφημερίδα;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Καθημερινά	46,7	32,6	25,9	15,6
Τρεις ή τέσσερις φορές την εβδομάδα	17,8	15,6	17,8	8,2
Μία φορά την εβδομάδα	10,8	12,0	15,6	15,4
Πολύ σπάνια	12,0	14,9	18,9	23,8
Ποτέ	12,6	24,8	21,2	35,0
Δεν απαντώ	0,2	0,2	0,6	1,9
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Συχνή (τουλάχιστον τρεις ή τέσσερις φορές την εβδομάδα) ανάγνωση εφημερίδων.

Α1β. Ακρόαση ραδιοφώνου

«Πόσο συχνά ακούτε ραδιόφωνο;»

	(% του δείγματος)			
	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Καθημερινά	56,4	46,3	57,5	51,1
Τρεις ή τέσσερις φορές την εβδομάδα	15,5	14,2	16,7	20,6
Μία φορά την εβδομάδα	5,1	5,2	6,0	8,9
Σπάνια	13,7	17,3	12,4	10,3
Ποτέ	9,1	16,5	6,6	8,2
Δεν απαντώ	0,3	0,4	0,7	0,8
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Α1γ. Παρακολούθηση τηλεόρασης

«Πόσο συχνά βλέπετε τηλεόραση;»

	(% του δείγματος)			
	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Καθημερινά	80,9	83,8	80,8	71,5
Τρεις ή τέσσερις φορές την εβδομάδα	11,3	10,0	11,2	12,9
Μία φορά την εβδομάδα	2,8	1,8	2,7	4,4
Σπάνια	3,7	2,7	3,6	5,2
Ποτέ	1,3	1,3	1,4	5,0
Δεν απαντώ	0,2	0,3	0,3	0,9
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Α1δ. Ανάγνωση περιοδικών

«Πόσο συχνά διαβάζετε εβδομαδιαία έντυπα και περιοδικά;»

	(% του δείγματος)			
	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συχνά	28,2	31,1	19,5	16,1
Πού και πού	21,6	27,4	34,2	19,4
Σχεδόν ποτέ ή ποτέ	49,5	40,7	45,6	60,3
Δεν απαντώ	0,7	0,7	0,7	4,2
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Α2. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

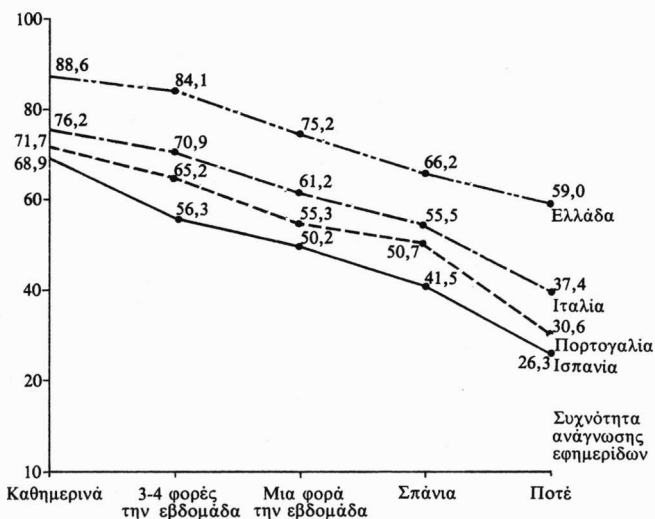
Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει στην Ελλάδα πολλές εκλογές (βουλευτικές, ευρωπαϊκές, δημοτικές). Μπορείτε να μου πείτε, όταν γίνονται εκλογές, εσείς πόσο συχνά:

«Παρακολουθείτε ραδιόφωνο ή τηλεόραση για πολιτικά θέματα;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Συχνά	53,0	21,4	18,9	11,8
Αρκετές φορές	27,0	39,1	29,3	35,1
Σπάνια ή ποτέ	19,9	38,7	49,4	50,0
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0,1	0,9	2,4	3,1
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Παρακολουθούν τακτικά (συχνά ή αρκετές φορές) την προεκλογική εκστρατεία, από το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση, σε σχέση με τη συχνότητα ανάγνωσης εφημερίδων.

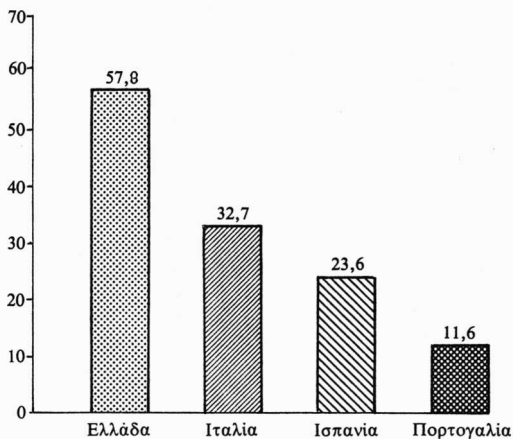
B1. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

«Γενικά θα λέγατε ότι η πολιτική σας ενδιαφέρει πολύ, αρκετά, λίγο ή καθόλου;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Πολύ	23,1	5,8	3,5	0,8
Αρκετά	34,7	26,9	20,1	10,8
Λίγο	27,0	35,7	35,7	33,1
Καθόλου	14,9	30,5	35,9	51,9
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0,3	1,2	4,9	3,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Ενδιαφέρονται (πολύ ή αρκετά) για την πολιτική

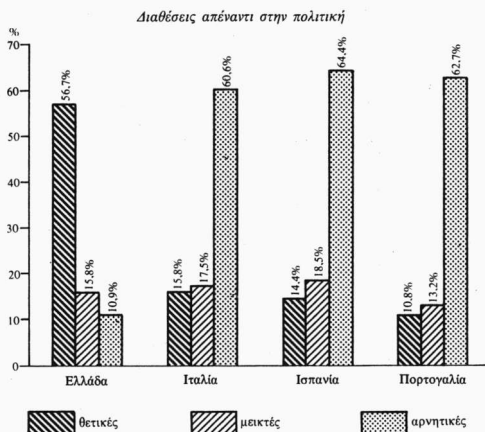
Β2. ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

«Όταν μιλάμε για πολιτική έρχονται στο νου μας διάφορα πράγματα.
Εσάς η πολιτική σας προξενεί:»

(% του δείγματος)*

* Το άθροισμα των ποσοστών υπερβαίνει το 100,0 λόγω της δυνατότητας δύο απαντήσεων.

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Ενδιαφέρον	59,4	26,2	29,1	21,1
Διάθεση συμμετοχής	24,0	10,1	8,7	5,0
Ενθουσιασμό	11,8	3,4	4,6	7,4
Πάθος	2,6	2,6	1,4	0,4
Αδιαφορία	17,9	28,6	35,0	51,0
Δυσπιστία	16,1	30,0	32,2	26,6
Αηδία	8,2	20,9	14,4	14,8
Οργή	5,4	28,5	14,3	17,1
Βαρεμάρα	5,2	19,4	31,4	17,7
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1,6	2,7	6,3	13,4

Ο ερωτώμενος είχε δικαίωμα να επιλέξει μέχρι δύο «διαθέσεις απέναντι στην πολιτική», οι οποίες αντιστοιχούν στις δύο μεταβλητές της ερώτησης. Ο υπολογισμός των ποσοστών των απαντήσεων είναι αθροιστικός. Ως «θετικές» διαθέσεις λογίζονται το «πάθος», ο «ενθουσιασμός», το «ενδιαφέρον» και η «διάθεση συμμετοχής». Ως «αρνητικές» διαθέσεις, η «αηδία», η «οργή», η «βαρεμάρα», η «αδιαφορία» και η «δυσπιστία». Οι «μεικτές» διαθέσεις προκύπτουν από όλους τους δυνατούς συνδυασμούς «θετικών» και «αρνητικών» στάσεων.

B3. ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ

«Μπορείτε να μου πείτε πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω απόψεις;»

B3α. Κατανόηση της πολιτικής

«Η πολιτική είναι τόσο μπερδεμένη που άνθρωποι σαν κι εμάς δεν μπορούν να την καταλάβουν»

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	44,9	38,9	19,8	38,7
Μάλλον συμφωνείτε	17,4	37,8	44,9	28,4
Μάλλον διαφωνείτε	12,5	14,2	20,5	12,6
Διαφωνείτε απόλυτα	23,5	5,8	4,6	8,8
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1,7	3,4	10,2	11,4
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

B3β. Αποξένωση από την πολιτική τάξη

«Τους πολιτικούς δεν τους πολυενδιαφέρει τι σκέφτονται άνθρωποι σαν κι εμάς»

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	30,8	34,5	18,4	43,8
Μάλλον συμφωνείτε	18,7	41,6	46,0	32,9
Μάλλον διαφωνείτε	17,3	15,9	20,6	7,3
Διαφωνείτε απόλυτα	28,7	2,5	2,6	3,4
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	4,5	5,5	12,5	12,7
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

B3γ. «Διαφθορά» των κυβερνώντων

«Όποιος αποκτήσει την εξουσία, κοιτάζει πάντα τα προσωπικά του συμφέροντα»

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	47,1	47,8	22,9	44,4
Μάλλον συμφωνείτε	16,9	31,8	40,3	33,3
Μάλλον διαφωνείτε	17,3	13,3	20,1	5,7
Διαφωνείτε απόλυτα	15,8	3,0	3,2	3,5
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2,9	4,1	13,6	13,1
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

B4. ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

«Κατά τη γνώμη σας, όταν οι αρμόδιοι χρειάζεται να λύσουν ένα πρόβλημα:»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Είναι προτιμότερο να παίρνουν γρήγορες αποφάσεις, έστω χωρίς να συμβουλευούνται τους πολίτες ή τις οργανώσεις που τους εκπροσωπούν;	9,4	33,1	22,7	28,6
Πρέπει πάντα να συμβουλευούνται τους πολίτες ή τις οργανώσεις που τους εκπροσωπούν, ακόμη κι αν αυτό θα καθυστερούσε τις ενέργειές τους;	88,7	56,0	56,0	44,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2,0	10,9	21,3	26,8
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

B5. «ΗΘΙΚΗ-ΠΡΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ-ΚΥΝΙΣΜΟΣ»

«Θα σας διαβάσω τρεις γνώμες για το πώς θα έπρεπε να ενεργούμε στην πολιτική. Μπορείτε να μου πείτε με ποια συμφωνείτε περισσότερο;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Στην πολιτική πρέπει κανείς να μένει πάντα πιστός στις αρχές του	50,2	46,4	38,4	32,2
Στην πολιτική πρέπει κανείς να θυσιάζει καμιά φορά μερικές αρχές για να πετυχαίνει τους στόχους του	28,9	32,1	30,3	22,4
Στην πολιτική πρέπει κανείς να προσαρμόζεται πάντα στις συνθήκες, ακόμη και αν αυτό γίνεται εις βάρος των αρχών του	14,2	10,5	10,1	11,1
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	6,8	11,1	21,2	34,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΥΤΟΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

Γ1α. Ένταξη σε «κοινωνική τάξη»

«Πιστεύετε ότι ανήκετε σε μια κοινωνική τάξη;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Ναι	82,8	53,4	67,1	52,4
Όχι	10,1	31,8	26,3	30,5
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	7,1	14,8	6,6	17,1
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ1β. Αυτοχαρακτηρισμός

«Αν είχατε να διαλέξετε μία μόνο από τις παρακάτω κατηγορίες, πού θα λέγατε ότι ανήκετε:»

(% του δείγματος)

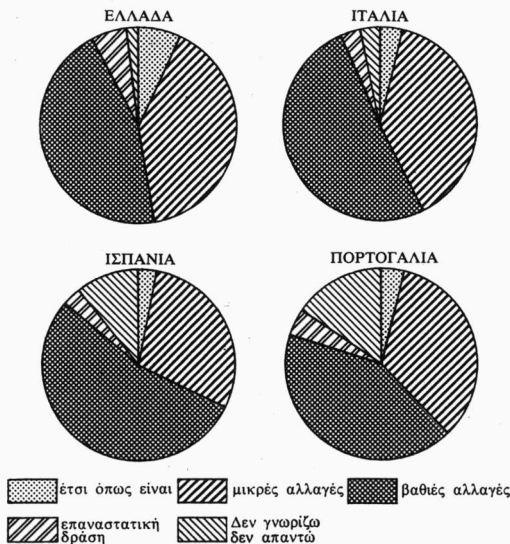
	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Στους άνεργους	3,7	5,8	5,5	3,8
Στην αστική τάξη	2,5	1,4	0,4	0,6
Στους θρησκευόμενους	4,6	5,0	2,8	5,4
Στους νέους	6,8	8,4	7,9	6,9
Στους «λαϊκούς» (laïci)	--	1,0	0,4	0,1
Στην εργατική τάξη	20,0	16,5	18,3	9,8
Στις γυναίκες	7,5	8,4	6,6	8,7
Στη μεσαία τάξη	16,1	11,5	11,2	11,8
Στους φτωχούς	7,8	2,2	3,4	16,5
Στους υπαλλήλους	5,9	4,3	3,3	2,8
Στους επιχειρηματίες	0,6	1,4	0,8	0,4
Στους διανοούμενους	1,2	1,7	1,2	0,7
Στους εργαζόμενους	18,5	23,6	24,9	20,7
Σε καμία απ' αυτές	4,0	5,6	3,6	2,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1,1	3,2	9,8	9,5
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

«Με ποια από τις τέσσερις γνώμες που θα σας διαβάσω, σχετικά με την κοινωνία που ζούμε, συμφωνείτε περισσότερο;»

(% του δείγματος)

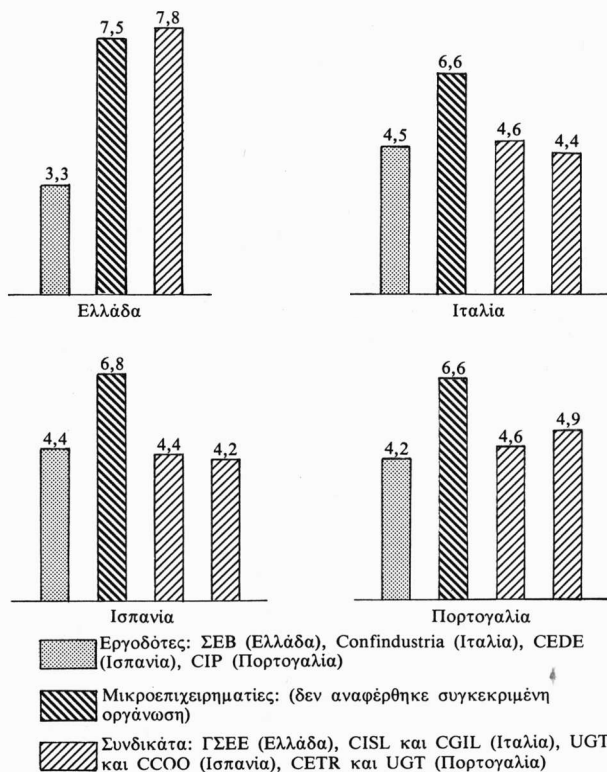
	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Η κοινωνία μας είναι εντάξει έτσι όπως είναι	7,0	3,6	2,7	3,7
Η κοινωνία μας μπορεί να γίνει καλύτερη με μικρές αλλαγές	40,4	38,9	29,7	34,2
Η κοινωνία μας χρειάζεται βαθιές αλλαγές	44,7	51,2	54,0	42,1
Η κοινωνία μας πρέπει να αλλάξει ριζικά με επαναστατική δράση	6,3	3,2	3,1	4,4
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1,6	3,1	10,4	15,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

«Θα σας διαβάσω έναν κατάλογο με ορισμένους θεσμούς, ομάδες ή χώρες. Θέλω να μου πείτε για καθεμία από αυτές πόση συμπάθεια αισθάνεστε, ξεκινώντας από το 1, που σημαίνει ότι δεν αισθάνεστε "καμία συμπάθεια", και φτάνοντας στο 10, που σημαίνει ότι αισθάνεστε "μεγάλη συμπάθεια"».

(Μέσος όρος βαθμολογίας)

Γ4. ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

«Μερικές φορές ο κόσμος, είτε για να διαμαρτυρηθεί είτε για να κάνει γνωστές τις απόψεις του, κάνει μια από τις παρακάτω ενέργειες. Θα ήθελα να μου πείτε σε ποιο βαθμό τις εγκρίνετε ή δεν τις εγκρίνετε».

Γ4α. Απεργία

	(%) του δείγματος)			
	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Εγκρίνετε απόλυτα	46,3	9,3	7,6	9,6
Μάλλον εγκρίνετε	32,7	48,7	45,9	26,6
Μάλλον δεν εγκρίνετε	6,8	23,6	28,4	14,4
Δεν εγκρίνετε καθόλου	12,0	11,6	11,0	36,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2,2	6,7	7,1	13,2
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ4β. Διαδήλωση

	(%) του δείγματος)			
	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Εγκρίνετε απόλυτα	35,5	6,7	8,2	10,1
Μάλλον εγκρίνετε	30,0	40,2	48,0	27,5
Μάλλον δεν εγκρίνετε	8,7	31,9	27,1	14,3
Δεν εγκρίνετε καθόλου	22,5	14,8	10,2	33,8
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	3,3	6,5	6,5	14,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ4γ. Κατάληψη ενός εργοστασίου ή ενός κτιρίου

	(%) του δείγματος)			
	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Εγκρίνετε απόλυτα	14,8	4,1	1,9	3,1
Μάλλον εγκρίνετε	16,5	26,2	20,8	9,6
Μάλλον δεν εγκρίνετε	9,6	38,0	45,3	14,2
Δεν εγκρίνετε καθόλου	51,3	23,0	24,0	61,8
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	7,8	8,7	8,1	11,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ4δ. Σκόπιμη παρεμπόδιση της κυκλοφορίας

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Εγκρίνετε απόλυτα	5,5	2,1	1,8	1,4
Μάλλον εγκρίνετε	6,1	11,0	14,6	5,9
Μάλλον δεν εγκρίνετε	6,3	42,9	49,6	10,1
Δεν εγκρίνετε καθόλου	77,9	38,8	27,0	71,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	4,5	5,2	7,0	11,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ4ε. Καταστροφή πραγμάτων (βιτρίνες, αυτοκίνητα κτλ.)

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Εγκρίνετε απόλυτα	0,4	0,3	0,2	0,3
Μάλλον εγκρίνετε	0,5	0,7	1,2	1,9
Μάλλον δεν εγκρίνετε	0,9	21,4	40,9	4,6
Δεν εγκρίνετε καθόλου	95,8	75,4	53,2	83,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2,4	2,2	4,5	9,5
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Γ4στ. Γράψιμο στους τοίχους

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Εγκρίνετε απόλυτα	2,2	0,4	0,8	0,7
Μάλλον εγκρίνετε	4,1	1,5	7,4	6,3
Μάλλον δεν εγκρίνετε	4,6	25,0	45,8	9,5
Δεν εγκρίνετε καθόλου	86,7	70,6	40,6	73,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2,4	2,5	5,5	9,9
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

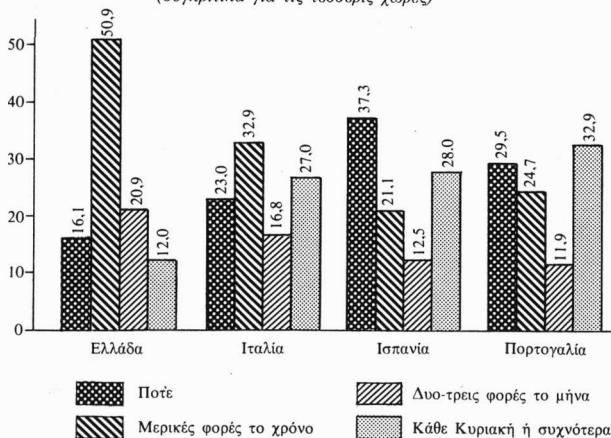
Γ5. ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΥ

«Πόσο συχνά πηγαίνετε στην εκκλησία (εκτός από γάμους – κηδείες – & βαφτίσια);»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Ποτέ	16,1	23,0	37,3	29,5
Μερικές φορές το χρόνο	50,9	32,9	21,1	24,7
Δυο-τρεις φορές το μήνα	20,9	16,8	12,5	11,9
Κάθε Κυριακή	10,7	23,8	24,0	28,3
Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα	1,3	3,2	4,0	4,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0,1	0,3	1,1	1,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

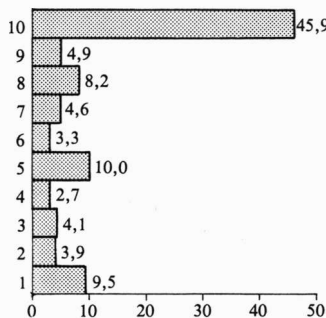
Συχνότητα εκκλησιασμού
(συγκριτικά για τις τέσσερις χώρες)

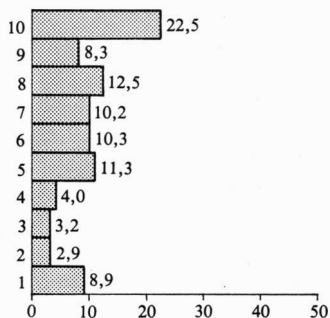
Γ6. ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

«Θα σας διαβάσω έναν κατάλογο με ορισμένους θεσμούς, ομάδες ή χώρες. Θέλω να μου πείτε για καθεμία από αυτές πόση συμπάθεια αισθάνεστε, ξεκινώντας από το 1, που σημαίνει ότι δεν αισθάνεστε "καμία συμπάθεια", και φτάνοντας στο 10, που σημαίνει ότι αισθάνεστε "μεγάλη συμπάθεια"».

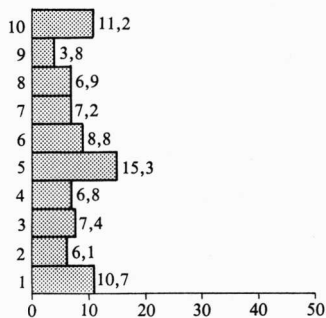
(% του δείγματος)

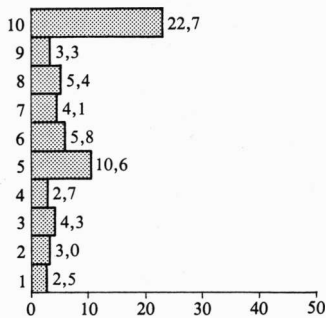
Ελλάδα

Ιταλία

Ισπανία

Πορτογαλία

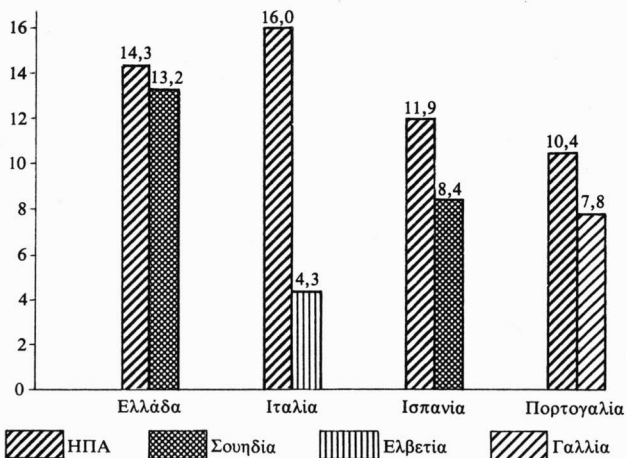
Δ1. ΠΡΟΤΥΠΑ ΧΩΡΩΝ*

«Ποια χώρα θα έπρεπε να πάρουμε ως παράδειγμα για να εξασφαλίσουμε:»

Δ1α. Περισσότερες ατομικές ελευθερίες

(% του δείγματος)

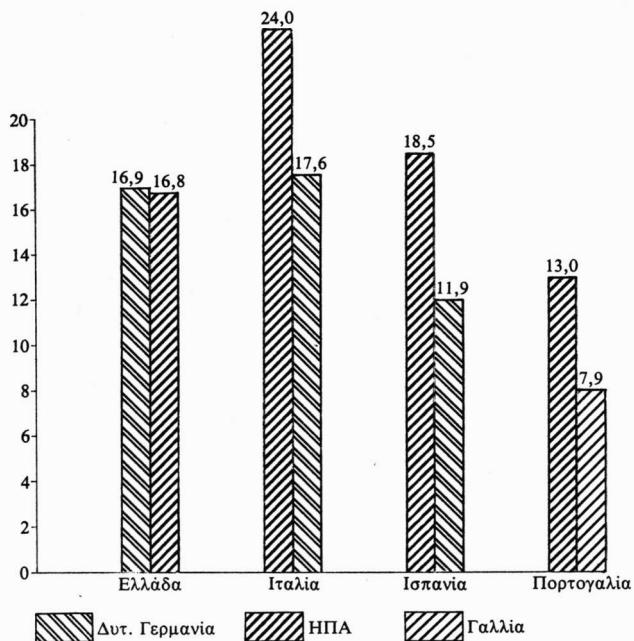
Χώρες	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
ΗΠΑ	14,3	16,0	11,9	10,4
Δ.Γερμανία	6,1	2,6	5,2	3,7
Γαλλία	5,7	2,4	3,8	7,8
Αγγλία	3,7	3,1	3,1	1,5
Σουηδία	13,2	3,3	8,4	4,1
Ελβετία	2,5	4,3	3,8	4,7
ΕΣΣΔ	3,8	1,0	0,9	0,8
Ιαπωνία	0,1	0,1	0,2	0,0
Διάφορες άλλες	7,7	4,0	3,5	4,4
Καμία**	17,1	16,6	3,4	4,1
Δ.Γ/Δ.Α	25,8	46,6	55,8	58,5
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Δ1β. Μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη

(% του δείγματος)

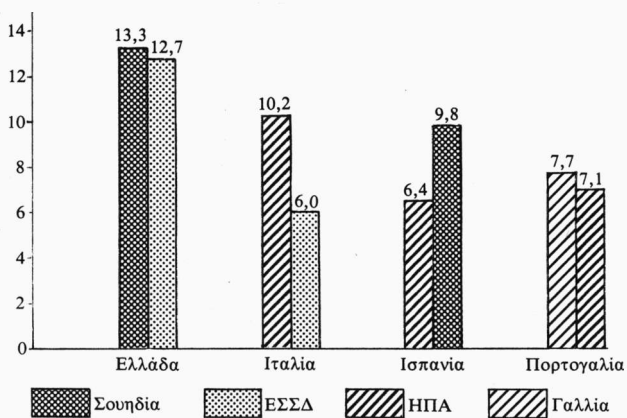
Χώρες	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
ΗΠΑ	16,8	24,0	18,5	13,0
Δ.Γερμανία	16,9	17,6	11,9	6,4
Γαλλία	4,5	1,8	2,8	7,9
Αγγλία	2,6	1,3	1,5	1,6
Σουηδία	11,1	1,7	4,8	2,9
Ελβετία	3,7	4,5	5,2	5,7
ΕΣΣΔ	7,2	2,1	2,1	1,3
Ιαπωνία	2,6	5,9	2,7	0,7
Διάφορες άλλες	11,2	3,7	2,8	5,3
Καμία**	3,7	3,6	3,0	3,1
Δ.-Γ/Δ.Α	19,7	33,8	44,7	52,1
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Δ1γ. Μεγαλύτερη κοινωνική ισότητα

(% του δείγματος)

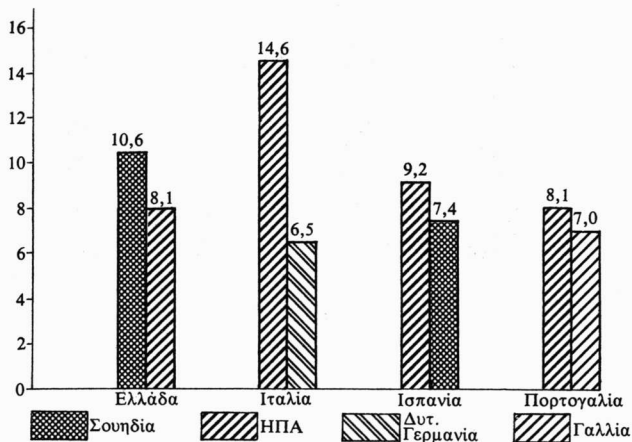
Χώρες	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
ΗΠΑ	7,8	10,2	6,4	7,1
Δ.Γερμανία	6,1	5,2	5,6	4,2
Γαλλία	5,4	2,2	3,2	7,7
Αγγλία	3,6	2,3	1,4	1,8
Σουηδία	13,3	5,3	9,8	4,5
Ελβετία	1,3	5,2	5,0	4,7
ΕΣΣΔ	12,7	6,0	4,3	2,4
Ιαπωνία	0,1	0,5	0,3	0,1
Διάφορες άλλες	11,0	6,5	3,9	5,4
Καμία**	7,2	6,6	2,9	3,5
Δ.Γ/Δ.Α	31,5	50,0	57,2	58,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Α1δ. Καλύτερη λειτουργία της δημοκρατίας

(% του δείγματος)

Χώρες	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
ΗΠΑ	8,1	14,6	9,2	8,1
Δ.Γερμανία	5,9	6,5	6,1	4,7
Γαλλία	7,3	2,6	3,8	7,0
Αγγλία	3,4	5,2	4,8	3,2
Σουηδία	10,6	2,8	7,4	3,1
Ελβετία	1,9	3,2	3,3	4,1
ΕΣΣΔ	5,9	1,1	0,6	1,2
Ιαπωνία	0,0	0,1	0,1	0,1
Διάφορες άλλες	9,4	4,0	4,1	4,6
Καμία**	12,4	7,9	3,1	3,3
Δ.Γ/Δ.Α	35,1	52,0	57,5	60,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

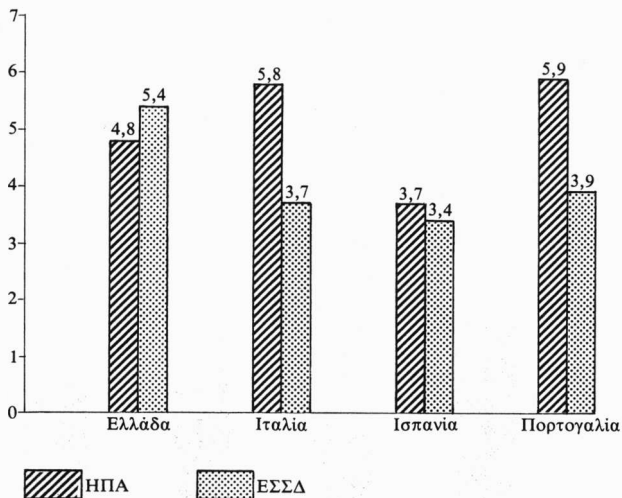
* Οι οχτώ χώρες -πρότυπα- που παρατίθενται αναλυτικά στους τέσσερις αυτούς Πίνακες είναι οι μόνες που συγκέντρωσαν, έστω και σε μια από τις τέσσερις νοτιοευρωπαϊκές χώρες, τουλάχιστον το 2% των απαντήσεων, για κάποια από τις τέσσερις σχετικές ερωτήσεις.

** Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται διάφορων ειδών απαντήσεις όπως "καμία", "δεν υπάρχουν", "δεν χρειάζομαστε παραδείγματα", "η χώρα μας είναι το καλύτερο παράδειγμα" κτλ.

Δ2. ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΥΟ ΥΠΕΡΔΥΝΑΜΕΙΣ

«Θα σας διαβάσω έναν κατάλογο με ορισμένους θεσμούς, ομάδες ή χώρες. Θέλω να μου πείτε για καθμία από αυτές πόση συμπάθεια αισθάνεστε, ξεκινώντας από το 1, που σημαίνει ότι δεν αισθάνεστε "καμία συμπάθεια", και φτάνοντας στο 10, που σημαίνει ότι αισθάνεστε "μεγάλη συμπάθεια"».

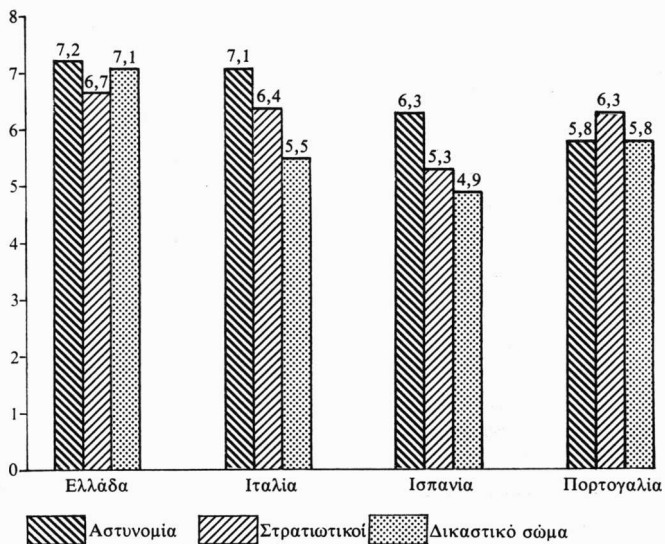
(Μέσος όρος βαθμολογίας)

Δ3. ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΟΡΙΣΜΕΝΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ

«Θα σας διαβάσω έναν κατάλογο με ορισμένους θεσμούς, ομάδες ή χώρες. Θέλω να μου πείτε για καθεμία από αυτές πόση συμπάθεια αισθάνεστε, ξεκινώντας από το 1, που σημαίνει ότι δεν αισθάνεστε καμία συμπάθεια, και φτάνοντας στο 10, που σημαίνει ότι αισθάνεστε "μεγάλη συμπάθεια".

(Μέσος όρος βαθμολογίας)

Δ4. ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΟΗ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΑΔΩΝ

«Στην κάρτα που θα σας δείξω υπάρχουν ομάδες και θεσμοί που λέγεται πως έχουν μεγάλη δύναμη στην Ελλάδα. Κατά τη γνώμη σας, ποιοι είναι οι τρεις που έχουν τη μεγαλύτερη δύναμη στην κοινωνία μας;»
(μέχρι τρεις απαντήσεις)

(% του δείγματος)*

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Η κυβέρνηση	57,6	48,9	67,1	61,4
Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας (για την Ισπανία ο βασιλιάς)	25,4	12,0	27,0	44,3
Η Βουλή	16,8	11,0	13,9	29,4
Τα κόμματα	10,2	29,3	14,7	18,6
Οι μεγάλοι επιχειρηματίες	22,8	22,6	21,6	7,5
Οι πολυεθνικές εταιρείες	20,5	15,2	20,2	7,0
Οι τράπεζες	9,0	15,6	24,1	---
Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις	16,2	25,2	9,9	7,9
Ο τύπος	16,3	12,2	5,4	5,3
Η Εκκλησία	32,8	29,1	11,6	14,1
Οι στρατιωτικοί	15,9	3,4	15,6	12,5
Το οργανωμένο έγκλημα	4,1	23,9	7,6	2,6
Οι ξένες δυνάμεις	27,3	14,3	12,9	11,4
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	3,0	6,6	11,6	21,3

*Το άθροισμα των ποσοστών υπερβαίνει το 100,0% επειδή υπήρχε η δυνατότητα πολλών απαντήσεων.

Δ5. ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ

«Απ' όσο ξέρετε ή θυμόσατε από τη δικτατορία, νομίζετε ότι:»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Εκανε και καλό και κακό στην Ελλάδα;	31,0	43,1	43,7	41,8
Εκανε μόνο κακό στην Ελλάδα;	59,4	36,9	28,4	30,0
Εκανε, βασικά, καλό στην Ελλάδα;	5,7	6,5	16,7	13,0
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	3,9	13,6	11,2	15,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Δ6. ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

«Με ποια από τις παρακάτω γνώμες συμφωνείτε περισσότερο;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Η δημοκρατία είναι προτιμότερη από οποιαδήποτε άλλη μορφή διακυβέρνησης	87,4	70,4	69,8	61,1
Σε ορισμένες περιστάσεις μια δικτατορία μπορεί να είναι προτιμότερη από τη δημοκρατία	5,1	12,9	10,4	9,4
Για ανθρώπους σαν κι εμάς δεν έχει καμιά σημασία αν έχουμε δημοκρατία ή δικτατορία	6,0	10,0	8,9	6,9
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1,6	6,6	10,8	22,7
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Δ7. ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

«Με ποια από τις παρακάτω γνώμες συμφωνείτε περισσότερο;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Το δημοκρατικό μας πολίτευμα λειτουργεί καλά	35,4	4,4	8,5	4,9
Το δημοκρατικό μας πολίτευμα είναι γεμάτο ελαττώματα, αλλά στο σύνολό του λειτουργεί καλά	46,4	61,3	60,0	63,3
Το δημοκρατικό μας πολίτευμα λειτουργεί ολοένα και χειρότερα, και σε λίγο δεν θα λειτουργεί καθόλου	14,0	28,4	20,3	10,9
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	4,2	5,9	11,2	20,9
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

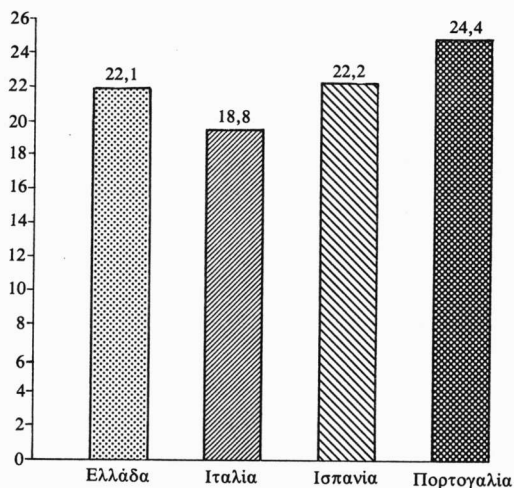
ΕΙ. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

«Μπορείτε να μου πείτε αν είστε μέλος σε κάποιους από τους παρακάτω συλλόγους ή οργανώσεις;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Ψυχαγωγικούς ή αθλητικούς συλλόγους	8,7	12,4	14,1	15,6
Πολιτιστικούς συλλόγους	15,2	5,2	9,2	8,3
Θρησκευτικές οργανώσεις	2,1	4,7	5,0	8,5

Συμμετέχουν τουλάχιστον σε έναν από τους παραπάνω συλλόγους ή οργανώσεις.

Ε2. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

«Για ένα καυτό πρόβλημα της γειτονιάς σας ή του χωριού σας, που αφορά άμεσα κι εσάς, τι κάνετε;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Αφήνετε τους αρμόδιους να κάνουν τη δουλειά τους;	32,3	41,5	45,6	43,2
Απευθύνεστε μόνος σας στους αρμόδιους;	27,3	29,6	20,0	29,9
Ζητάτε από συλλόγους ή άλλες οργανώσεις να κάνουν κάτι;	10,1	8,9	11,4	6,1
Παίρνετε μέρος κι εσείς, μαζί με τους άλλους ενδιαφερόμενους, σε μαζικές κινητοποιήσεις;	28,6	14,9	9,8	5,5
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1,7	5,0	13,2	15,4
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Ε3. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ

«Μπορείτε να μου πείτε αν είστε μέλος σε κάποιο πολιτικό κόμμα;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Ναι	15,8	5,4	2,6	2,4
Όχι ή Δεν απαντώ	84,2	94,6	97,4	97,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

E4. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

«Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει στην Ελλάδα πολλές εκλογές (βουλευτικές, ευρωπαϊκές, δημοτικές). Μπορείτε να μου πείτε, όταν γίνονται εκλογές, εσείς πόσο συχνά:»

E4a. Πηγαίνετε σε προεκλογικές συγκεντρώσεις

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Συχνά	17,1	5,0	3,4	4,0
Αρκετές φορές	18,9	14,3	12,7	12,2
Σπάνια ή ποτέ	63,7	79,0	80,9	80,9
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0,3	1,7	3,0	2,9
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

E4β. Αφιερώνετε χρόνο υποστηρίζοντας ένα κόμμα ή έναν υποψήφιο

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Συχνά	14,0	5,8	2,6	3,0
Αρκετές φορές	17,7	8,2	5,4	8,0
Σπάνια ή ποτέ	68,0	84,4	89,4	86,1
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0,3	1,6	2,6	2,9
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

E4γ. Προσπαθείτε να πείσετε κάποιον να ψηφίσει όπως εσείς

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Συχνά	15,2	6,7	2,6	1,9
Αρκετές φορές	16,7	12,8	9,1	7,0
Σπάνια ή ποτέ	67,6	79,0	85,4	87,8
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0,5	1,5	2,8	3,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Ε5. ΑΠΟΧΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

E5α. «Μερικές φορές ο κόσμος, είτε για να διαμαρτυρηθεί είτε για να κάνει γνωστές τις απόψεις του, κάνει διάφορες ενέργειες.Θα ήθελα να μου πείτε σε ποιο βαθμό εσείς εγκρίνετε ή δεν εγκρίνετε την αποχή από τις εκλογές;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Εγκρίνετε απόλυτα	3,1	1,8	2,9	3,1
Μάλλον εγκρίνετε	3,1	9,1	19,2	8,5
Μάλλον δεν εγκρίνετε	6,2	37,4	40,1	16,5
Δεν εγκρίνετε καθόλου	84,2	43,6	21,3	53,8
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	3,4	8,1	16,5	18,2
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

E5β. «Υπάρχουν μερικοί που αποφασίζουν να μην πάνε να ψηφίσουν. Με ποια από τις παρακάτω γνώμες για την αποχή από τις εκλογές συμφωνείτε περισσότερο;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Η αποχή είναι κι αυτή ένας τρόπος για να εκφράσει κανείς αυτά που σκέφτεται	11,2	9,8	21,2	26,0
Μερικές φορές η αποχή είναι το καλύτερο που μπορεί να κάνει κανείς	6,9	6,1	15,1	4,8
Η αποχή είναι πάντα λάθος	79,2	78,6	51,0	49,1
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2,7	5,5	12,6	20,1
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΣΤ1. ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

«Για τα πολιτικά κόμματα ο κόσμος έχει πολύ διαφορετικές απόψεις. Μπορείτε να μας πείτε πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε μ' αυτές που θα σας διαβάσω;»

ΣΤ1α. Το μόνο που κάνουν τα πολιτικά κόμματα είναι να χωρίζουν τους ανθρώπους

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	49,9	13,3	7,5	27,8
Μάλλον συμφωνείτε	14,2	36,7	29,9	30,4
Μάλλον διαφωνείτε	11,4	29,4	33,5	14,4
Διαφωνείτε απόλυτα	22,7	11,4	11,3	7,4
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1,9	9,2	17,9	20,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΣΤ1β. Τα πολιτικά κόμματα χρειάζονται για να υπερασπίσουν τα συμφέροντα των διαφόρων ομάδων και κοινωνικών τάξεων

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	62,4	12,9	12,6	19,0
Μάλλον συμφωνείτε	16,7	50,1	53,3	38,9
Μάλλον διαφωνείτε	6,6	19,7	12,4	9,9
Διαφωνείτε απόλυτα	7,3	6,4	1,7	5,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	7,0	11,0	19,9	26,8
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΣΤ1γ. Τα πολιτικά κόμματα κατηγορούνται συνεχώς μεταξύ τους, αλλά στην πραγματικότητα είναι όλα τα ίδια

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	34,7	27,1	13,7	30,4
Μάλλον συμφωνείτε	10,3	35,3	34,8	28,5
Μάλλον διαφωνείτε	11,7	21,9	27,6	13,5
Διαφωνείτε απόλυτα	40,4	8,9	7,2	8,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2,9	6,7	16,8	19,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΣΤ1δ. Χάρη στα πολιτικά κόμματα ο κόσμος μπορεί να συμμετέχει στην πολιτική ζωή του τόπου

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	59,4	13,5	13,0	20,1
Μάλλον συμφωνείτε	18,6	45,7	48,5	35,8
Μάλλον διαφωνείτε	5,3	22,1	14,7	9,3
Διαφωνείτε απόλυτα	6,3	6,7	3,0	5,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	10,4	12,1	20,7	29,5
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΣΤ1ε. Χωρίς πολιτικά κόμματα δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατία

(% του δείγματος)

	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	79,1	25,2	17,6	28,1
Μάλλον συμφωνείτε	6,6	41,9	44,1	28,8
Μάλλον διαφωνείτε	3,6	14,6	12,7	7,5
Διαφωνείτε απόλυτα	6,7	5,2	2,1	5,4
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	4,1	13,1	23,5	30,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΣΤ1στ. Τα πολιτικά κόμματα δεν χρησιμεύουν πια σε τίποτε

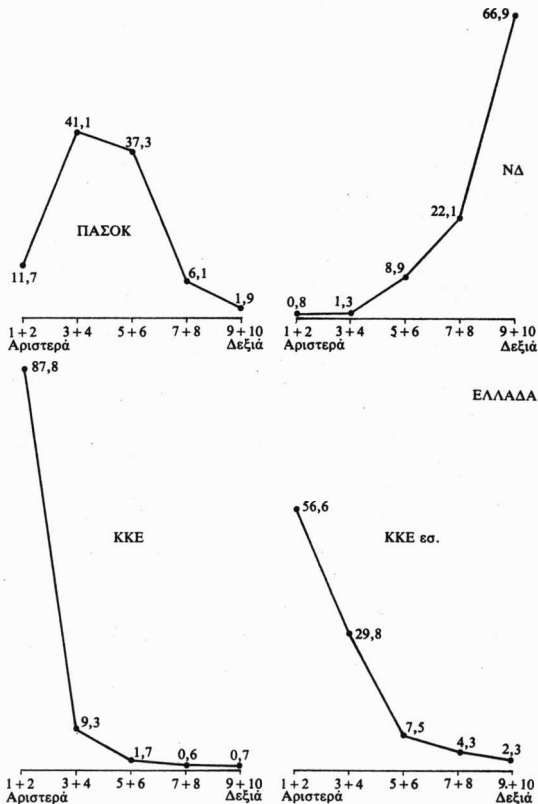
(% του δείγματος)

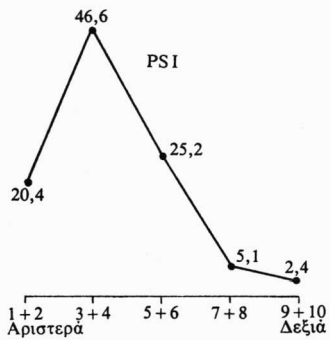
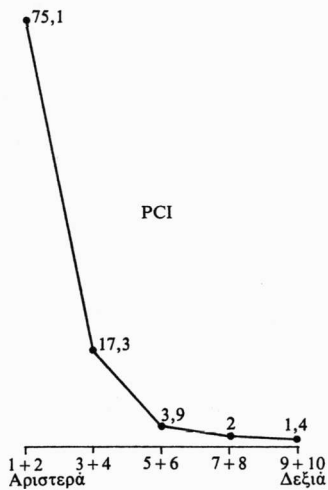
	<i>Ελλάδα</i>	<i>Ιταλία</i>	<i>Ισπανία</i>	<i>Πορτογαλία</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	5,2	6,8	5,2	11,1
Μάλλον συμφωνείτε	3,5	14,9	12,7	14,5
Μάλλον διαφωνείτε	8,0	38,4	38,0	20,5
Διαφωνείτε απόλυτα	77,5	28,5	24,3	31,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	5,9	11,4	19,8	22,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

**ΣΤ.2. ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ - ΔΕΞΙΑ**

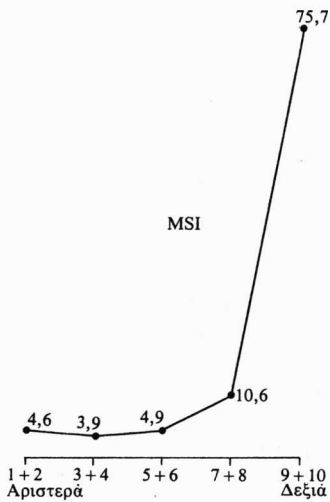
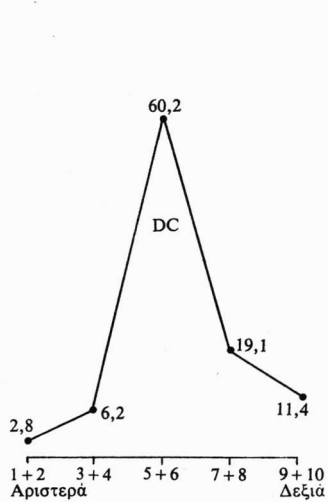
«Στην πολιτική μιλάμε συνήθως για “Δεξιά” και “Αριστερά”. Σ’αυτήν την κάρτα υπάρχει μια κλίμακα που πάει από τα “Αριστερά” έως τα “Δεξιά”. Στην κλίμακα αυτή, εσείς πού τοποθετείτε καθένα από τα κόμματα που θα σας διαβάσω;»

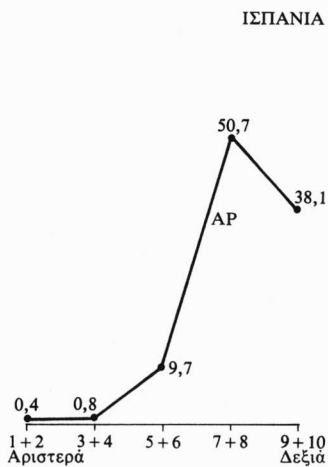
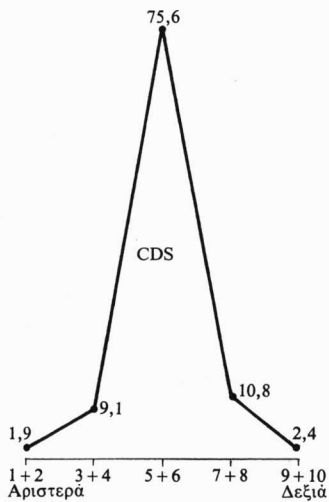
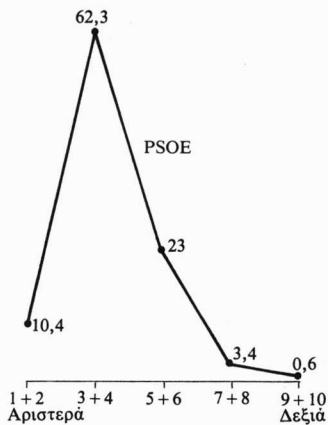
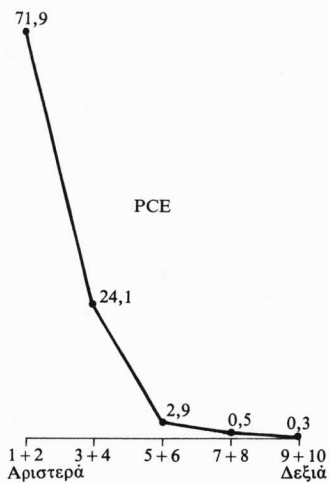
(% επί του συνόλου των ατόμων που απάντησαν για κάθε κόμμα)

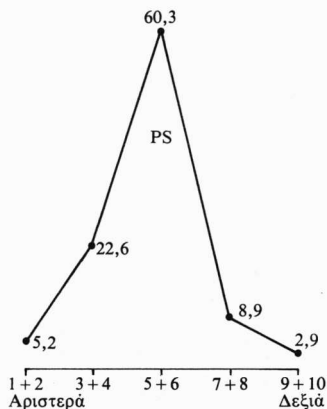
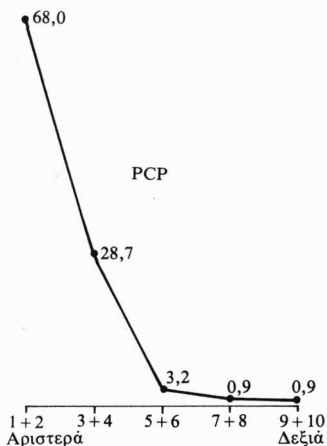

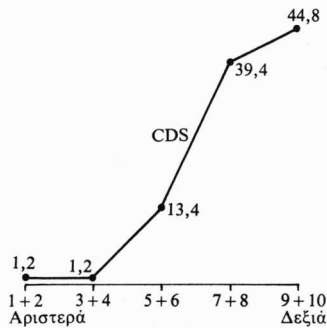
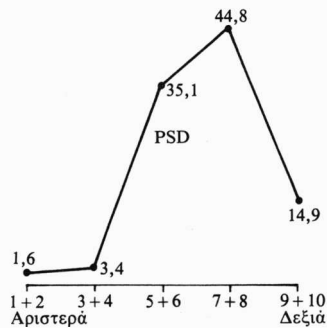
ΙΤΑΛΙΑ

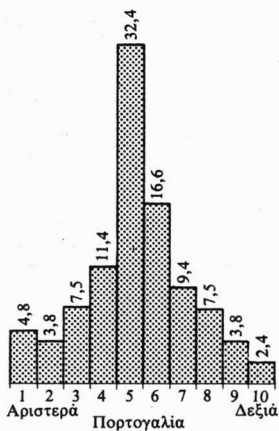
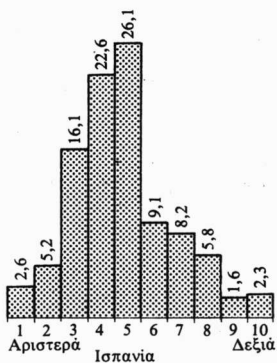
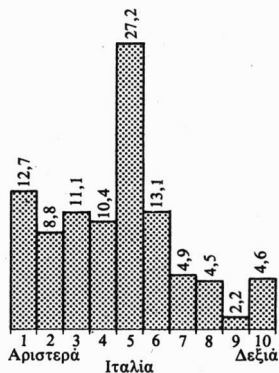
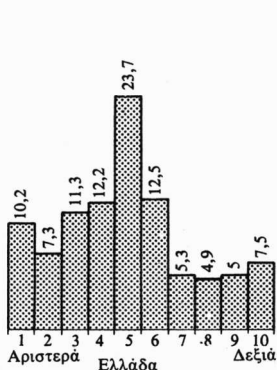
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

ΣΤ3. ΑΥΤΟΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ - ΔΕΞΙΑ

«Όπως ήδη είπαμε, στην πολιτική μιλάμε για “Δεξιά” και “Αριστερά”. Σ’ αυτήν την κάρτα υπάρχει μια κλίμακα που πάει από τα “Αριστερά” έως τα “Δεξιά”. Στην κλίμακα αυτή, εσείς που τοποθετείτε τον εαυτό σας;»

(% επί του συνόλου των ατόμων που απάντησαν)

ΣΤ4. ΚΙΝΗΤΡΑ ΨΗΦΟΥ

«Υπάρχουν πολλοί λόγοι που κάνουν κάποιον να ψηφίσει ένα κόμμα. Θα σας διαβάσω μερικούς από αυτούς τους λόγους και θα ήθελα να μου πείτε για τον καθέναν αν είναι σημαντικός ή όχι. Δηλαδή, αν για σας έχει σημασία το κόμμα που θα ψηφίσετε να είναι:»

(Ναι, % του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Αυτό που εσείς ψηφίζετε ανέκαθεν	31,2	50,4	34,0	38,0
Αυτό που ψηφίζει η υπόλοιπη οικογένειά σας	15,0	28,0	25,3	19,0
Αυτό που υπερασπίζει καλύτερα τα προσωπικά σας συμφέροντα και τα συμφέροντα της οικογένειάς σας	59,6	64,5	69,2	60,8
Αυτό που είναι πιο κοντά στα ιδανικά σας	91,6	85,8	85,7	69,0
Αυτό που έχει ανθρώπους που σας εμπνέουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη	86,7	74,7	64,0	68,1
Αυτό που έχει εκπροσώπους που τους γνωρίζετε προσωπικά	23,3	32,6	25,0	17,4
Αυτό που μπορεί να λύσει καλύτερα τα προβλήματα του τόπου	97,0	78,2	74,5	73,0
Αυτό που υπερασπίζει την κοινωνική κατηγορία στην οποία ανήκετε	77,0	64,9	66,5	62,3
Αυτό που μοιάζει το λιγότερο κακό	72,7	68,1	61,2	62,2
Αυτό που σας βοήθησε όταν είχατε ανάγκη	28,5	26,6	29,7	24,0
Αυτό που εκφράζει τη διαμαρτυρία σας	68,1	44,8	45,9	46,5

ΣΤ5. ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΤΑΥΤΙΣΗ

«Όταν κατηγορούν το κόμμα που ψηφίσατε στις τελευταίες εκλογές, εσείς τι κάνετε συνήθως, δηλαδή πώς αντιδράτε;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Συνήθως αντιδράτε σαν να κατηγορούν εσάς τον ίδιο	36,0	7,9	9,8	4,2
Συνήθως δεν αντιδράτε, αλλά στενοχωριέστε	26,0	37,5	27,9	23,0
Συνήθως μένετε αδιάφορος και δεν αντιδράτε	32,2	48,6	48,2	58,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	5,9	5,9	14,2	14,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΣΤ6. ΠΟΛΥΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΜΟΝΟΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

«Κατά τη γνώμη σας, πόσα κόμματα θα έπρεπε να υπάρχουν στη χώρα μας;»

(% του δείγματος)

	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία
Κανένα κόμμα	1,3	1,4	5,0	6,1
Ενα και μοναδικό κόμμα	8,5	5,9	8,2	12,3
Μόνο δύο μεγάλα κόμματα	23,9	29,8	23,1	20,0
Τρία ή τέσσερα κόμματα	43,4	52,7	33,5	32,8
Πολλά κόμματα	20,1	5,8	13,0	6,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2,8	4,4	17,3	22,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΣΤ7. ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΩΣΗ

«Μπορείτε να μου πείτε, για καθένα από τα παρακάτω κόμματα, αν αισθάνεστε πολύ κοντά του, κοντά του, ούτε κοντά του ούτε μακριά του, μακριά του ή πολύ μακριά του;»

(% του δείγματος)

Ελλάδα

Κόμματα	Πολύ κοντά του	Κοντά του	Ούτε κοντά ούτε μακριά του	μακριά του	Πολύ μακριά του	Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	Σύνολο
ΠΑΣΟΚ	24,0	28,7	21,6	11,0	8,3	6,5	100,0
Ν.Δ.	12,9	12,7	11,9	17,6	38,5	6,4	100,0
ΚΚΕ	9,1	13,2	17,8	20,8	32,3	6,9	100,0
ΚΚΕ εσ.	2,1	10,9	20,1	25,3	32,0	9,5	100,0

Ιταλία

DC	12,9	24,6	21,2	17,8	12,6	10,9	100,0
PCI	11,0	15,7	18,9	21,5	21,9	11,0	100,0
PSI	5,8	21,8	28,7	22,0	10,0	11,6	100,0
MSI	1,9	5,4	12,0	23,7	43,8	13,2	100,0

Ισπανία

PSOE	7,0	29,5	27,1	14,2	7,8	14,4	100,0
AP	4,7	11,2	21,4	22,0	26,6	14,0	100,0
CDS	1,2	10,4	39,0	22,0	11,8	15,6	100,0
PCE	1,9	6,2	22,5	27,2	27,8	14,4	100,0

Πορτογαλία

PSD	10,0	15,7	16,1	15,7	11,9	30,6	100,0
PS	14,8	18,5	15,5	14,5	8,1	28,7	100,0
PCP	7,5	6,9	8,6	18,2	27,9	30,8	100,0
CDS	7,0	10,9	15,7	19,0	16,9	30,5	100,0

ΣΤ8. ΠΡΟΘΕΣΗ ΨΗΦΟΥ*«Ποιο κόμμα θα ψηφίζατε αν οι εκλογές γίνονταν αύριο;»***Ελλάδα**

	<i>N</i>	<i>(% του δείγματος)</i>
ΠΑΣΟΚ	922	46,1
Ν.Δ.	414	20,7
ΚΚΕ	221	11,1
ΚΚΕ εσ.	34	1,7
ΕΠΕΝ	10	0,5
Άλλο κόμμα	12	0,6
Αποχή ή λευκό	35	1,8
Δεν γνωρίζω	116	5,8
Δεν απαντώ	234	11,7
Σύνολο	1.998	100,0

Ιταλία

	<i>N</i>	<i>(% του δείγματος)</i>
DC	430	20,7
PCI	353	17,0
PSI	238	11,5
PRI (Republican)	76	3,7
MSI	57	2,7
PSDI	26	1,3
PL	21	1,0
Διάφοροι	44	2,1
Άλλο κόμμα	15	0,7
Αποχή ή λευκό	29	1,4
Δεν γνωρίζω	220	10,6
Δεν απαντώ	565	27,2
Σύνολο	2.074	100,0

Ισπανία

	<i>N</i>	<i>(% του δείγματος)</i>
PSOE	809	32,4
AP	292	11,7
CDS	94	3,8
PCE	84	3,4
CIU	74	3,0
PRD	34	1,4
PNV	32	1,3
Διάφορα άλλα περιφερειακά κόμματα	33	1,4
Άλλο κόμμα	38	1,5
Αποχή ή λευκό	160	6,4
Δεν γνωρίζω	517	20,7
Δεν απαντώ	331	13,3
Σύνολο	2.498	100,0

Πορτογαλία

	<i>N</i>	<i>(% του δείγματος)</i>
PS	405	20,3
PSD	215	10,8
PCP	203	10,1
CDS	160	8,0
PRD	87	4,4
Διάφοροι	27	1,4
Άλλο κόμμα	8	0,4
Αποχή ή λευκό	168	8,4
Δεν γνωρίζω	467	23,4
Δεν απαντώ	257	12,9
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

A. Επικοινωνία

- A1. Ενημέρωση
- A2. Παρακολούθηση προεκλογικής εκστρατείας

B. Ενδιαφέρον και απόψεις για την πολιτική

- B1. Ενδιαφέρον για την πολιτική
- B2. Διαθέσεις απέναντι στην πολιτική
- B3. Γνώμες για την πολιτική και τους πολιτικούς
- B4. Συναίνεση και αποτελεσματικότητα
- B5. «Ηθική – πραγματισμός – κυνισμός»

Γ. Στάσεις απέναντι στην κοινωνία

- Γ1. Κοινωνικός αυτοπροσδιορισμός
- Γ2. Κοινωνική αλλαγή
- Γ3. Αξιολόγηση επαγγελματικών οργανώσεων
- Γ4. Μορφές διαμαρτυρίας
- Γ5. Συχνότητα εκκλησιασμού
- Γ6. Συμπάθεια για την εκκλησία

Δ. Πολιτικό σύστημα

- Δ1. Πρότυπα χωρών
- Δ2. Συμπάθεια για τις δύο υπερδυνάμεις
- Δ3. Συμπάθεια για ορισμένους θεσμούς (Αστυνομία, Στρατιωτικοί)
- Δ4. Δύναμη και επιρροή θεσμών και ομάδων
- Δ5. Γνώμες για τη Δικτατορία
- Δ6. Γνώμη για τη Δημοκρατία
- Δ7. Ικανοποίηση από τη Δημοκρατία

Ε. Συμμετοχή

- E1. Συμμετοχή σε οργανώσεις
- E2. Κοινοτική δράση

- E3. Συμμετοχή σε πολιτικό κόμμα
- E4. Συμμετοχή στην προεκλογική εκστρατεία
- E5. Αποχή από τις εκλογές

Στ. Κόμματα και πολιτικός ανταγωνισμός

- Στ1. Γνώμες για τα πολιτικά κόμματα
- Στ2. Τοποθέτηση των κυριότερων κομμάτων στην κλίμακα Αριστερά - Δεξιά
- Στ3. Αυτοτοποθέτηση στην κλίμακα Αριστερά - Δεξιά
- Στ4. Κίνητρα ψήφου
- Στ5. Κομματική ταύτιση
- Στ6. Πολυκομματισμός - Μονοκομματισμός
- Στ7. Κομματική πόλωση
- Στ8. Πρόθεση ψήφου